

نوسازی بافت پیرامون حرم رضوی قربانی استراثری نادرست

جواد حاتمی - مجید خبیری

آن ماندگارهای بدن داری یک نظم هندسی مشخص نیست و اکثر معابر باریک و بن بست بوده و امکان رفت و آمد و تردد وسیله نقلیه وجود ندارد. ۵۰ درصد قطعه های این بافت زیر صدمه است. کمترین مساحت حدود ۱۱ متر و قطعات ۲۰ متری، ۳۰ متری و ... که هیچ قابلیت برای اصلاح ندارد. ۷۰ درصد ابنیه موجود در این بافت بیشتر از ۳۵ سال عمر دارند، به لحاظ معماری و مصالح بسیار نامرغوب هستند و با یک زلزله جزئی، به تلی از خاک تبدیل می شوند. به غیر از ۵ یا ۶ بنا که به لحاظ معماری ارزشمند بود و میراث فرهنگی آن ها را در اختیار داشت، این بافت هیچ بنای ارزشمند دیگری نداشت. حداکثر ارتفاع ۱/۲ طبقه بیشتر نبود ولی به صورت ریزدانه و با تراکم جمعیتی بالای ۷۵ درصد این املاک در اختیار ورثه است و یکی از دلایل ریز شدن زمین ها، همین وراثتی بودن و مشکلات بین وراثت بوده است.

به گفته «پژمان» زیر ساخت ها بسیار خراب و در مرز حداقل هاست و به علت مشکلات معابر، امکان خدمت رسانی هم وجود ندارد؛ امکان تردد و وسایل امدادی و آتش نشانی یا حتی وسایل حمل زباله وجود نداشت، زباله ها را با وسایل کوچک مانند گاری جمع می کردند و به جایی که امکان آمدن خودروی حمل زباله وجود داشت می بردند. تنگی معابر به حدی بود که خاطر هم هست وقتی شخصی فوت می کرد برای تشییع جنازه دچار مشکل می شدند و تابوت در بعضی از مسیرها نمی پیچید. مسیرها به حدی پیچیده بود که برای آدرس دادن هم دچار مشکل می شدید. در اوایل انقلاب

در طرحی که در سال ۱۳۵۰ برای مشهد تهیه شده بود، راه حل هایی برای اصلاح معابر و رفع کاستی ها ارائه شده بود اما در سال ۱۳۶۷ که عمر ۲۰ ساله این طرح به پایان نزدیک شده بود، مشاوران و کارشناسان به این نتیجه رسیدند که تمام پیش بینی های قبلی و راه حل های ارائه شده محقق نشده است و خرابی ها و معضلات بیشتر شده است؛ دلیل آن هم کاهش جمعیت این محدوده بوده است، زیرا خانه های فرسوده و غیر قابل سکونت و یز هکاری نیز زیاد شده بود. لذا مشاوران این طرح جدید به این جمع بندی رسیدند که با طرح های رایج امکان اصلاح این منطقه وجود ندارد و باید طرح خاصی برای بافت فرسوده اطراف حرم مطهر تهیه کرد. همان جا اشاره می کنند که ساز و کارهای شهرداری هم قابل اجرا نیست و باید متولی و مجری خاصی برای آن در نظر گرفته شود. مهندس «سیدمحمدپژمان» شهردار سابق مشهد می گوید: بر همین اساس مرحوم کاژرونی در نامه ای خطاب به مقام معظم رهبری از ایشان اجازه خواستند تا برای رفع نارسایی هایی که دیوار به دیوار حرم مطهر قرار گرفته اند، اقدام جدی صورت بگیرد. ایشان هم پس از موافقت، این کار را موجب اجر و ثواب دانستند زیرا کلیدی ترین و محوری ترین سیاست این طرح، اصلاح امور این منطقه برای خدمت رسانی و رفاه و آسایش زائران است.

شرایط اطراف حرم مطهر رضوی

وی می گوید: نتایج مطالعه اولیه این طرح بسیار جالب بود؛ اول این که این بافت یک بافت ارگانیک بود، یعنی شبکه معابر

۲۱ سال از مطرح شدن پروژه بازسازی و نوسازی بافت فرسوده اطراف حرم مطهر رضوی در مشهد می گذرد اما در این طرح ملی هنوز مسائل زیادی باقی مانده است. شاید اگر آن روزها نگاهی عمقی به این طرح می شد، اگر با برنامه ریزی و تدبیر و نگاه ملی کار کلید می خورد، اگر طرح حمایت می شد و با استراتژی مناسب پیش می رفت شرایط از آنچه امروز هست بهتر می بود.

روزنامه خراسان به قدمت این طرح گزارش ها و مطالب متنوعی را در حوزه مشکلات اجرایی، چالش های فرهنگی، اجتماعی، معماری و ... تهیه و منعکس کرده است و پیگیری ها و انتقاد های مکرر روزنامه از نحوه ساخت و سازهای اطراف حرم مطهر و طرح دیدگاه های نخبگان در مورد فقدان نگرش جنبه های تمدن سازانه و معماری متناسب با هویت پایتخت معنوی ایران و وقوع فاجعه ای تاریخی در این محدوده و موضوع تراز صفر طرح در نگاه اقتصادی در دوره های مختلف ادامه داشته و این نگرانی همچنان وجود دارد.

اگر چه متولیان پاسخ سوالات ماراتی این مدت به ظرفیت محدود کارشناسی و اجرایی کشور در حوزه معماری اسلامی و مشکلات تامین مالی و همکاری نکردن دستگاه های دولتی احواله کرده اند به اعتقاد ما این مباحث در جای خود بسیار مهم و البته در صورت وجود نگاه ملی قابل رفع است.

